

Årets första Epiztel fokuserar helt på det ökande hotet att Europa drabbas av mul- och klövsjuka.

Sjukdomen har nyligen dykt upp i Saudiarabien, Marocko och Egypten och den politiska oro som råder i dessa regioner försvårar läget ytterligare. Under hösten 2015 arrangerade Jordbruksverket en större övning som byggde på ett svenskt utbrott av mul- och klövsjuka. Materialet är sammanställt av Mikael Propst, SVA.

MUL- OCH KLÖVSJUKA I EUROPAS NÄROMRÅDE

FAOs europeiska kommission för kontroll av mul- och klövsjuka, EuFMD, varnar Europas chefveterinärer för den oroande utvecklingen av mul- och klövsjuka i Europas närområde. EuFMD lyfter fram tre händelser som illustrerar den komplexa situation som råder.

Mul- och klövsjuka förekommer i stora delar av världen och kontrolleras i endemiska områden genom vaccinationsprogram. Dock finns det sju serotyper av mul- och klövsjuka virus (O, A, C, Asia1, SAT1, SAT2 och SAT3), mellan vilka skyddande korsimmunitet inte föreligger, och dessutom ett stort antal undertyper (topotyper), vilket komplicerar såväl vaccinationsprogram som diagnostik.

Mul- och klövsjuka förekommer inte i Europa idag och förebyggande användning av vaccin är förbjuden. Det senaste stora utbrottet inom EU var 2001. Då drabbades framför allt Storbritannien med totalt 2 030 smittade besättningar och över fyra miljoner avlivade djur. De direkta kostnaderna för det utbrottet uppskattades till tre miljarder pund.

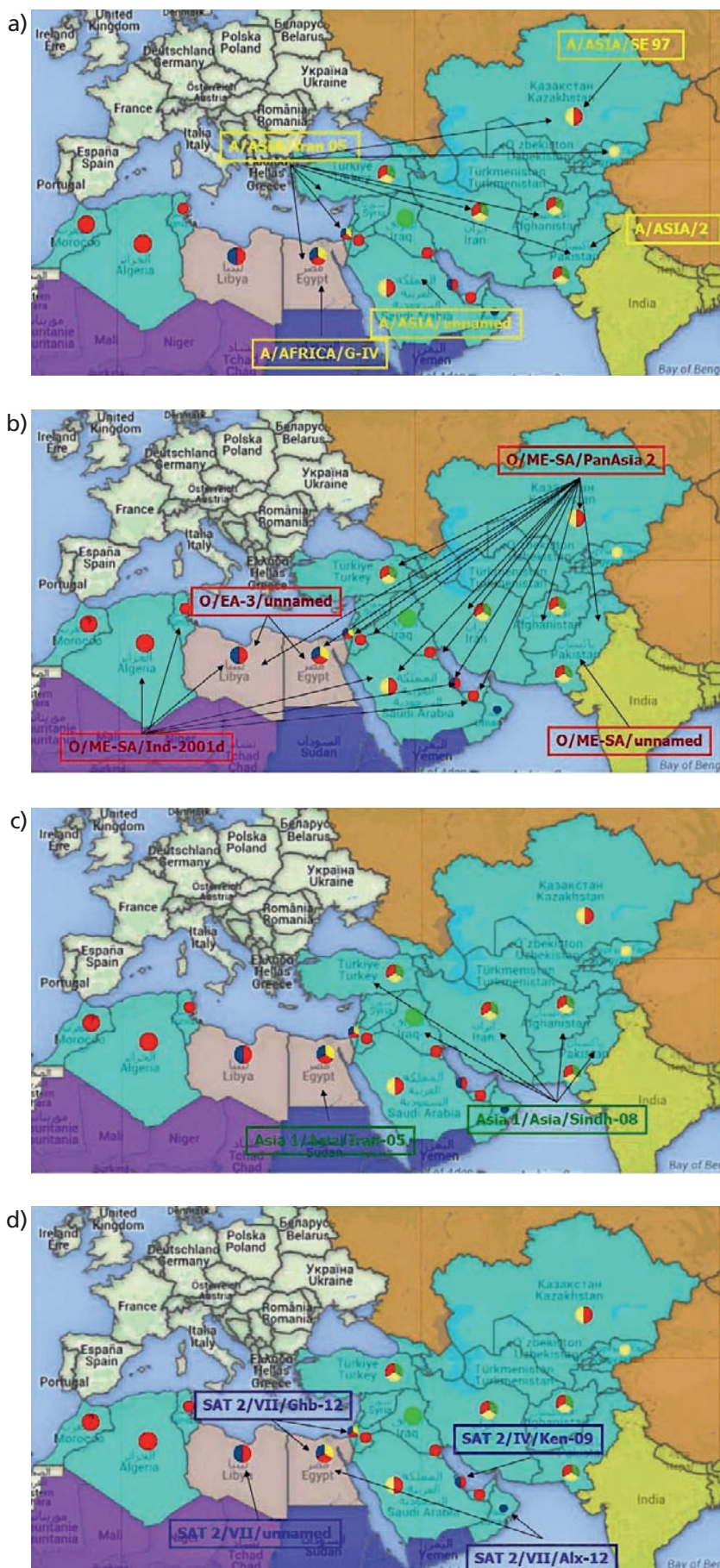
Under de senaste åren har mul- och klövsjuka utvecklingen i Europas närområde (främst Nordafrika och Turkiet) dock varit oroande, med utbrott av flera olika topotyper och en inte försumbar risk för spridning till södra Europa. De tre händelser som nu lyfts fram av EuFMD anses ytterligare ha förvärrat situationen.

1. Världsreferenslaboratoriet för mul- och klövsjuka vid Pirbrightinstitutet i Storbritannien bekräftade nyligen att det virus som sedan i september 2015 orsakar utbrott i Saudiarabien är av en topotyp som aldrig tidigare påvisats i regionen. Viruset är av serotyp A och nära besläktat med virus som cirkulerar i Indien och Pakistan, men genetiskt mycket skiljt från dem som under senare år orsakat utbrott i Turkiet och Mellanöstern. För ett par år sedan introducerades ett annat mul- och klövsjuka virus, av serotyp O, från Sydasien till Saudiarabien med omfattande spridning under 2013–2014 till Libyen, Tunisien och Algeriet som följd. Det finns en oro att även det nu aktuella viruset ska lyckas etablera sig i regionen och få omfattande spridning, eftersom de vaccin som rutinmässigt används inte ger tillräckligt skydd.

2. Den 2 november 2015 rapporterades det första utbrottet av mul- och klövsjuka i Marocko på över 15 år. Sedan dess har ytterligare fyra utbrott rapporterats, samtliga i centrala delarna av Marocko, avlägset såväl i tid som i avstånd från de senast rapporterade utbrotten i mars detta år i Algeriet. Spridningen har varit väldigt snabb och situationen anges vara kritisk. Enligt preliminära analyser har utbrotten orsakats av virus av serotyp O, men till vilken grad de är genetiskt besläktade med dem som cirkulerar i Libyen, Tunisien och Algeriet är ännu inte klart. Det är också oklart hur och varifrån viruset introducerats till landet.

■ ■ Telefonnumret till SVAs epizootologjour är 018-67 40 01.

■ ■ Detta nummer kan enbart användas då SVAs växel är stängd, dvs utanför ordinarie arbetstid. Epizootijouren ger råd och hjälp till veterinärer vid misstanke om epizootisjukdom. Provsvar eller allmänna råd kan inte ges på detta nummer.

3. I dagsläget cirkulerar tre olika serotyper av mul- och klövsjukevirus i Egypten (O, A och SAT2) och tre serotyper i Turkiet (O, A, Asia 1). Tillsammans med det nya viruset i Saudiarabien cirkulerar således virus av fyra serotyper (Figur 1) och sju topotyper samtidigt i Europas närområde, vilket komplicerar såväl kontrollåtgärder som diagnostik och övervakning. Den politiska oro som råder i dessa regioner, med omfattande folkströmningar och djurförflyttningar, är ytterligare en faktor som försvårar läget.

SVAs bedömning

SVA bedömer i dagsläget inte att mul- och klövsjuka utgör ett direkt hot för svenska nötkreatur. Ingen livdjurshandel förekommer med de drabbade områdena och andra spridningsvägar förefaller, med tanke på avstånd, mindre sannolika. Trots detta är det av högsta betydelse att symtom hos klövbärande djur, som skulle kunna tyda på mul- och klövsjuka, uppmärksammas och omgående rapporteras.

ÖVNING MULE 2015

Under hösten 2015 arrangerade Jordbruksverket i två delar övning MULE 2015 med ett scenario som bygger på ett utbrott av mul- och klövsjuka. Vid det första övningstillfället den 12–16 oktober övades den operativa ledningscentralens (OLC) stab och vid det andra övningstillfället 24–25 november övades den nationella ledningscentralen (NLC) och SVA (Figur 2).

Övning MULE 2015 genomfördes inom ramen för projektet "Epizootiutbrott samverkan, beslutsstöd och övningar, 2013–2015". Övningen syftade till att utveckla Jordbruksverkets förmåga att kunna hantera utbrott av smittsamma djursjukdomar i Sverige. För att uppnå detta syfte krävs en väl utvecklad förmåga till samverkan och koordination, bland annat mellan Jordbruksverket och SVA.

MULE 2015 genomfördes i form av en lärande simuleringsövning med motspel. Omvärlden, som t ex andra myndigheter, privatpersoner eller organisationer, simulerades i olika typer av inspel till de övande för att se hur de hanterade dessa. Övningen var ett led i att

FIGUR 1. Serotyper och topotyper av mul- och klövsjuka som cirkulerar i Mellanöstern och Nordafrika från 2012–2015. Delfigur a) = serotyp A, b) = serotyp O, c) = serotyp Asia 1 och d) = serotyp SAT2. Grafik: Världsförerenslaboratoriet för mul- och klövsjuka.

Foto: VSL SYSTEMS AB.

FIGUR 2. Fokuserad krisledning under MULE, delövning nationell ledningscentral, NLC.

upprätthålla Sveriges samordnande och operativa förmåga. "Övningar är vårt bästa verktyg för att upprätthålla viktiga funktioner och ger värdefull erfarenhet för framtiden", säger Catrin Molander, stabschef för Jordbruksverkets krisorganisation.

Efter övningen pågår ett omfattande arbete med att utvärdera de spelade momenten. Utvärderingsrapporten kommer att vara klar i februari 2016 och därefter tar ett utvecklingsarbete vid, utifrån vad som framkommit i rapporten. ■

noterat

Kritiska avskedsord från patologiprofessor

Den 30 november förra året höll Wilhelm Engström, professor i veterinärmedicinsk patologi, en avskedsföreläsning vid SLU inför sin pensionering. Förutom en sammanfattning av sitt vetenskapliga värv gav Wilhelm Engström åhörarna en vass reflektion över utvecklingen av universitet och högskolor i Sverige.

"Inget byggande av skrytbyggen med utrustning i industriell skala eller undervisningssjukhus i ohanterligt stora format bör

Wilhelm Engström var i sin avskedsföreläsning kritisk mot de ökande "överbyggnaderna" i universitetsvärlden.

ens för ett ögonblick undanskymma det faktum att vetenskaplig forskning är en intellektuell process och att forskarhjärnan är det viktigaste instrumentet", framhöll Engström. "Det borde vara institutionerna, små eller stora (helst inte för stora), som utgör den vetenskapliga brygdens jäskar. Varje försök att förbättra högskolan borde tagit sin utgångspunkt här – inte i överbyggnaderna ... Bara inom SLU lär det finnas över 50 olika styrdokument i form av policybeslut, strategier, riktlinjer och handlingsplaner – alla med olika slags krav som åläggs forskare och lärare och vars hörsamhet kontrolleras och övervakas av ansiktslösa mellanchefer som städslats för verksamheten", var några av patologiprofessorns kritiska avskedsord. ■